

Ks. Tomasz Rozkrut*

UPJPII w Krakowie Wydział Teologiczny Sekcja w Tarnowie

SYNODY BISKUPÓW PAPIEŻA JANA PAWŁA II

Słowa klucze:

Jan Paweł II, Synod Biskupów, posynodalna adhortacja apostolska, znaczenie instytucji

Treść:

- I. Synod Holenderski (1980)
- II. Zebrania Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów
  1. V Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1980)
  2. VI Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1983)
  3. VII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1987)
  4. VIII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1990)
  5. IX Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1994)
  6. X Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (2001)
- III. II Zebranie Generalne Nadzwyczajne Synodu Biskupów (1985)
- IV. Zebrania Specjalne Synodu Biskupów
  1. I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy (1991)
  2. I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Afryki (1994)
  3. Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Libanu (1995)
  4. Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Ameryki (1997)
  5. Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Azji (1998)
  6. Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Oceanii (1998)
  7. II Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy (1999)

Papież Jan Paweł II w czasie swojego długiego pontyfikatu (1978-2005) zwołał wszystkie trzy możliwe rodzaje Synodu Biskupów, to znaczy: zebranie generalne zwyczajne, zebranie generalne nadzwyczajne oraz zebranie

---

* Ks. Tomasz Rozkrut, dr hab. prawa kanonicznego, prof. UPJPII w Krakowie, zastępca wikariusza sądowego w Sądzie Diecezjalnym w Tarnowie, autor wielu książek i artykułów z dziedziny prawa kanonicznego.

specjalne tej ważnej instytucji w Kościele po Soborze Watykańskim II¹ Pozostał on także ważnym łącznikiem między Synodami Biskupów, gdyż – poza jednym Synodem Biskupów w 1967 r. kiedy nie przybył do Rzymu na znak solidarności z księdzem prymasem Wyszyńskim, który nie otrzymał zgodny na wyjazd z Polski² – regularnie uczestniczył w Synodach zwołanych przez papieża Pawła VI jako arcybiskup Krakowa, co więcej jako następca Pawła VI opublikował adhortację apostolską *Catechesi tradendae*, która związana jest z Synodem Biskupów zwołanym w 1977 r. na temat katechezy we współczesnych czasach. Należałoby w tym miejscu przypomnieć, że papież Paweł VI zwołał pięć Synodów Biskupów (w tym cztery Zebrania Generalne Zwyczajne oraz jedno Zebranie Generalne Nadzwyczajne Synodu Biskupów), z kolei Jan Paweł II przewodniczył piętnastu zebraniom Synodu Biskupów (w tym było sześć zebrań generalnych zwyczajnych, jedno generalne nadzwyczajne, siedem zebrań specjalnych oraz Synod Holenderski) oraz zwołał Synod Biskupów na temat Eucharystii (2005), który odbył się już za pontyfikatu papieża Benedykta XVI. Także Jan Paweł II spowodował, że wydawane regularnie adhortacje apostolskie zostały dodatkowo określane jako *posynodalne*, co zapoczątkowało nową tradycję w dokumentach Biskupów Rzymskich, a samemu dokumentowi nadało trochę inne znaczenie, gdyż owszem jest to dokument Biskupa Rzymskiego, ale uwzględniający doradczy charakter instytucji Synodu Biskupów, który zawiera się między innymi w przedstawianych przez Synod Biskupów propozycjach.

Przedstawienie Synodów Biskupów zwołanych przez papieża Jana Pawła II zostanie dokonane według obowiązującej klasyfikacji kodeksowej, z tym, że – ze względu na swoją specyfikę formalną – został wyodrębniony tzw. Synod Holenderski, który był pierwszym Synodem Biskupów zwołanym przez papieża Jana Pawła II³

I. SYNOD HOLENDERSKI (1980)

Jan Paweł II w dniach od 14 do 31 stycznia 1980 r. zwołał Synod Biskupów poświęcony sytuacji duszpasterskiej w Holandii⁴ Prace tego „partykularnego” Synodu Biskupów, który przypomina synod partykularny pod przewodnictwem Biskupa Rzymskiego i być może z tego względu nie przez wszystkich autorów jest zaliczany do Synodów Biskupów odbytych za pontyfikatu Jana Pawła II⁵, zostały poprzedzone listem Jana Pawła II do katoli-

¹ Por. T. Rozkrut, *Instytucja Synodu Biskupów w Kościele posoborowym*, Tarnów 2010.

² Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, red. Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, Bologna 2005, t. 1, s. 186n.

³ Por. KPK, kan. 345-346.

⁴ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 1, dz. cyt., s. 1321.

⁵ E. Górecki pomija ten Synod, wyliczając zgromadzenia Synodu Biskupów w okresie pontyfikatu Jana Pawła II (por. E. Górecki, *Jan Paweł II a Synod Biskupów w latach 1978-2003*, w: *Synodalność Kościoła w nauczaniu i działalności Jana Pawła II*, red. S. Tymosz, Lublin 2004, s. 22-24).

ków holenderskich w perspektywie Synodu Kościoła Holandii z dnia 6 stycznia 1980 r.; Jan Paweł II wydał także list z okazji pierwszej rocznicy tego Synodu z dnia 2 lutego 1981 r.⁶ Z kolei biskupi holenderscy napisali list do swoich wiernych na zakończenie tego Synodu z dnia 31 stycznia 1980 r. oraz tego samego dnia zostały opublikowane konkluzje Synodu Holenderskiego podpisane przez siedemnastu ojców tego Synodu, które zostały zaaprobowane przez Jana Pawła II, który polecił, aby to, co zostało synodalnie ustalone, zostało promulgowane⁷

2. ZEBRANIA GENERALNE ZWYCZAJNE SYNODU BISKUPÓW

Za pontyfikatu papieża Jana Pawła II odbyło się sześć Zebrań Generalnych Zwyczajnych Synodu Biskupów.

1. V Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1980)

W dniach 26 września – 25 października 1980 r. obradowało V Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów poświęcone rodzinie chrześcijańskiej, które zgromadziło 216 ojców synodalnych⁸ Zgodnie z praktyką poprzednich Synodów Biskupów, jego prace zostały poprzedzone opublikowaniem przedsynodalnych Podstaw założeniowych *Sanctissimus pater* z dnia 7 maja 1979 r.⁹ oraz zostało także opublikowane *Instrumentum laboris Grato animo* z dnia 16 czerwca 1980 r.¹⁰ Ponadto w perspektywie zbliżającego się Synodu Biskupów, papież Jan Paweł II wydał list apostolski *Appropinquant iam Synodus* z dnia 15 sierpnia 1980 r., między innymi, zarządzając w nim specjalne modlitwy w całym Kościele w intencji Synodu Biskupów na dzień 12 października 1980 r.¹¹ Natomiast podczas prac tego Synodu Biskupów zostało zredagowane przesłanie do rodzin chrześcijańskich¹² oraz ojcowie synodalni zaproponowali zredagowanie *Karty praw rodziny*¹³ Sukcesywnie, już po zamknięciu prac synodalnych, Jan Paweł II opublikował dnia 22 listo-

⁶ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 1, dz. cyt., s. 1322-1327 i 1404-1411.

⁷ *Synodi particularis episcoporum Nederlandiae enuntiata ultima, lingua gallica et nederlandica perscripta, quae Summus Pontifex rata habuit et publici iuris fieri iussit. Conclusions du Synode Particulier des Enchiridion Vaticanumques des Pays-Bas*, w: AAS 72 (1980) 215-232.

⁸ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, dz. cyt., s. 1413. G. Caprile, *Il Sinodo dei Vescovi 1980. Quinta Assemblea Generale (26 settembre – 25 ottobre 1980)*, Roma 1982.

⁹ *Synodus Episcoporum, De muneribus familiae christianae in mundo hodierno (Ad usum conferentiarum episcopaliū)*, E Civitate Vaticana 1979.

¹⁰ *Synodus Episcoporum, De muneribus familiae christianae in mundo hodierno (Instrumentum laboris ad usum sodalium quinti coetus generalis)*, Libreria Editrice Vaticana 1980.

¹¹ Ioannes Paulus II, *Ad Episcopos, Sacerdotes et Christifideles totius Ecclesiae Catholicae: supplicationes pro VI Synodo Episcoporum indicuntur*, w: AAS 72 (1980) 791-793.

¹² *Synodus Episcoporum, De muneribus familiae christianae in mundo hodierno. Nuntius ad christianas familias in huius temporis mundo*, E Civitate Vaticana 1980.

¹³ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 1, dz. cyt., s. 1413.

pada 1981 r. posynodalną adhortację apostolską *Familiaris consortio*¹⁴ oraz 22 listopada 1983 r. Stolica Apostolska opublikowała *Kartę praw rodziny*¹⁵

2. VI Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1983)

VI Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów na temat pokuty oraz pojednania w misji Kościoła, w którym uczestniczyło 221 ojców synodalnych, odbyło się w dniach 29 września – 29 października 1983 r.¹⁶ Synod został poprzedzony opublikowaniem Podstaw założeniowych *Argumentum in sexto* z dnia 11 stycznia 1982 r.¹⁷ oraz *Instrumentum laboris* pod takim samym tytułem z dnia 25 stycznia 1983 r.¹⁸ Na końcu swoich obrad Synod Biskupów opublikował swoje przesłanie *Cor hominum* na temat pojednania oraz pokuty w misji Kościoła¹⁹ Sukcesywnie prace Synodu Biskupów stały się podstawą dla posynodalnej adhortacji apostolskiej Jana Pawła II *Reconciliatio et paenitentia*²⁰

3. VII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1987)

VII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów miało miejsce w dniach 1-30 października 1987 r. i było poświęcone tematowi powołania oraz misji świeckich w Kościele oraz w świecie; w tym Synodzie Biskupów uczestniczyło 232 ojców synodalnych²¹. Prace synodalne zostały poprzedzone opublikowaniem Podstaw założeniowych *Ex Ecclesiae coetibus* na temat misji wiernych świeckich w Kościele oraz w świecie dwadzieścia lat po zakończeniu Soboru Watykańskiego II z dnia 28 stycznia 1985 r.²² oraz *Instrumentum*

¹⁴ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica „Familiaris consortio”*, w: AAS 74 (1982) 81-191.

¹⁵ *Carta dei diritti della famiglia*, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 9, s. 468-481.

¹⁶ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, dz. cyt., s. 1879. Por. także G. Caprile, *Il Sinodo dei Vescovi 1983. Sesta Assemblea Generale (29 settembre – 29 ottobre 1983)*, Roma 1984.

¹⁷ Synodus Episcoporum, *De reconciliatione et paenitentia in missione Ecclesiae. Lineamenta*, E Civitate Vaticana 1982.

¹⁸ Synodus Episcoporum, *De reconciliatione et paenitentia in missione Ecclesiae. Instrumentum laboris*, E Civitate Vaticana 1983.

¹⁹ Synodus Episcoporum, *De reconciliatione et paenitentia in missione Ecclesiae. Nuntius*, E Civitate Vaticana 1983.

²⁰ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica post Synodum Episcoporum edita „Reconciliatio et paenitentia”*, w: AAS 77 (1985) 185-275.

²¹ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 1, dz. cyt., s. 2374. Por. także G. Caprile, *Il Sinodo dei Vescovi 1987. Settima Assemblea Generale Ordinaria (1 – 30 ottobre 1987)*, Roma 1989.

²² Synodus Episcoporum, *De vocatione et missione laicorum in Ecclesia et in mundo viginti annis a Concilio Vaticano II elapsis*, E Civitate Vaticana 1985.

laboris „Plerisque ex Ecclesiae” z dnia 22 kwietnia 1987 r.²³ Synod Biskupów zwrócił się także ze swoim przesłaniem do Ludu Bożego *Iam instante* z dnia 29 października 1987 r.²⁴ Wypracowane przez ten Synod Biskupów 54 propozycje zostały wykorzystane w opracowaniu posynodalnej adhortacji apostolskiej *Christifideles laici*, którą papież Jan Paweł II opublikował 30 grudnia 1988 r.²⁵

4. VIII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1990)

VIII Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów na temat formacji kapłanów we współczesnym świecie odbyło się w dniach 30 września – 28 października 1990. Uczestniczyło w nim 238 ojców synodalnych²⁶ Był to już drugi Synod Biskupów poświęcony sakramentalnemu kapłaństwu, przy czym ten pierwszy z roku 1971, zwołany przez Pawła VI miał charakter analizy teologicznej, natomiast ten Jana Pawła II miał wymiar duszpasterski. Obrady tego Synodu Biskupów zostały poprzedzone wydaniem Podstaw założeniowych *Novo imminente* (20 kwietnia 1989)²⁷ oraz *Instrumentum laboris* (5 lipiec 1990)²⁸ Tenże Synod Biskupów zwrócił się ze swoim przesłaniem (28 październik 1990)²⁹ oraz przedstawił Janowi Pawłowi II propozycje, które wraz z całą dyskusją synodalną posłużyły papieżowi w przygotowaniu posynodalnej adhortacji apostolskiej *Pastores dabo vobis* (25 marzec 1992)³⁰

5. IX Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (1994)

IX Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów odbyło się w dniach 2-29 października 1994 r. Uczestniczyło w nim 245 ojców synodalnych, którzy za temat swoich spotkań mieli życie konsekrowane oraz jego

²³ Synodus Episcoporum, *De vocatione et missione laicorum in Ecclesia et in mundo viginti annis a Concilio Vaticano II elapsis. Instrumentum laboris*, E Civitate Vaticana 1987.

²⁴ Synodus Episcoporum, *De vocatione et missione laicorum in Ecclesia et in mundo viginti annis a Concilio Vaticano II elapsis. Nuntius*, E Civitate Vaticana 1987.

²⁵ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 1, dz. cyt., s. 2374.

²⁶ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, red. Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, Bologna 2006, t. 2, 1989-1995, s. 2803. Por. także G. Caprile, *Il Sinodo dei Vescovi 1990. Ottava Assemblea Generale Ordinaria (30 settembre – 28 ottobre 1990)*, Roma 1991.

²⁷ Synodus Episcoporum, *De sacerdotibus formandis in hodiernis adiunctis. Lineamenta*, E Civitate Vaticana 1989.

²⁸ Synodus Episcoporum, *De sacerdotibus formandis in hodiernis adiunctis. Instrumentum laboris*, E Civitate Vaticana 1990.

²⁹ Synodus Episcoporum, *Nuntius ad populum Dei Per viginti et quinque de sacerdotibus formandis in hodiernis adiunctis*, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 12, s. 430-443.

³⁰ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica postsynodalis „Pastores dabo vobis iuxta cor meum” (Ier 3, 15)*, w: AAS 84 (1992) 657-804.

misję w Kościele oraz świecie³¹ Zgodnie z wypracowaną metodą przygotowania Synodu Biskupów, dnia 20 listopada 1992 r. zostały opublikowane Podstawy założeniowe dla zwołanego zgromadzenia przygotowane przez Sekretariat Generalny Synodu Biskupów³², z kolei dnia 20 maja 1994 r. zostało opublikowane *Instrumentum laboris* tego Synodu Biskupów³³ Dnia 27 października 1994 r. zgromadzenie synodalne opublikowało swoje przesłanie (*Message „At the end of the Synod” on the Consecrate Life*) w następujących językach: angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim oraz włoskim³⁴ Sukcesywnie Jan Paweł II dnia 25 marca 1966 r. opublikował posynodalną adhortację apostolską *Vita consecrata*³⁵

6. X Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów (2001)

Papież Jan Paweł II – ostatniemu zwołanemu przez siebie Synodowi Biskupów – przewodniczył w dniach od 30 września do 27 października 2001 r. X Zebranie Generalne Zwyczajne Synodu Biskupów, które zgromadziło 247 ojców synodalnych, obradowało na temat: „Biskup sługą ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata”³⁶ Synod został poprzedzony opublikowaniem Podstaw założeniowych dnia 16 czerwca 1998 r.³⁷ oraz *Instrumentum laboris* dnia 1 czerwca 2001 r.³⁸ Także i to zgromadzenie Synodu Biskupów wystosowało dnia 25 października swoje okolicznościowe przesłanie (*Messaggio del Sinodo dei vescovi „Riuniti a Roma”*)³⁹; jak również zaproponowało zredagowanie nowego dyrektorium na temat zadań biskupa, które zostało opublikowane przez Kongregację ds. Biskupów w 2004 r. Dnia 16 października 2003 r., w swoją dwudziestą piątą rocznicę wyboru na Biskupa Rzymu, papież Jan Paweł II podpisał posynodalną adhortację apostolską *Pastores gregis*⁴⁰

³¹ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 2, dz. cyt., s. 4153.

³² *Sinodo dei Vescovi, La vita consacrata e la sua missione nella Chiesa e nel mondo. Lineamenta*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1992.

³³ *Sinodo dei Vescovi, La vita consacrata e la sua missione nella Chiesa e nel mondo. Instrumentum laboris*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1994.

³⁴ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 2, dz. cyt., s. 4336.

³⁵ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica postsynodalis „Vita consecrata”*, w: AAS 88 (1996) 377-486.

³⁶ *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, red. Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, Bologna 2008, t. 3, 1996-2007, s. 6719.

³⁷ *Secretaria Generalis Synodi Episcoporum, Synodus episcoporum. X coetus generalis ordinarius, Episcopus minister Enchiridion Vaticanumangelii Iesu Christi propter spem mundi. Lineamenta*, E Civitate Vaticana 1998.

³⁸ *Secretaria Generalis Synodi Episcoporum, Synodus episcoporum. X coetus generalis ordinarius, Episcopus minister Enchiridion Vaticanumangelii Iesu Christi propter spem mundi. Instrumentum laboris*, E Civitate Vaticana 2001.

³⁹ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 3, dz. cyt., s. 7050.

⁴⁰ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica post-synodalis „Pastores gregis”*, w: AAS 96 (2004) 825-924.

III. II ZEBRANIE GENERALNE NADZWYCZAJNE SYNODU BISKUPÓW (1985)

II Zebranie Generalne Nadzwyczajne Synodu Biskupów miało miejsce w dniach 24 listopada – 8 grudnia 1985 r. i zostało poświęcone dwudziestej rocznicy zakończenia Soboru Watykańskiego II. Uczestniczyło w nim 165 ojców synodalnych⁴¹ Synod Biskupów zakończył się opublikowaniem raportu finalnego – *Relatio finalis*⁴² wraz z przesłaniem ojców synodalnych do Ludu Bożego – *Nos, episcopi* z dnia 7 grudnia 1985 r.⁴³ Na tym Synodzie Biskupów zostało zaproponowane opracowanie *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, który opublikowano w 1992 r.⁴⁴ Do propozycji tego Synodu Biskupów – konkretnie do opublikowania *Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich*, przygotowania katechizmu lub kompendium doktryny katolickiej oraz do pogłębienia natury Konferencji Biskupów – papież Jan Paweł II odniósł się między innymi w swoim przemówieniu do pracowników Kurii Rzymskiej w dniu 28 czerwca 1986 r., wskazując, że stały się one przedmiotem prac, w które szczególnie została zaangażowana Rada Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów⁴⁵

IV. ZEBRANIA SPECJALNE SYNODU BISKUPÓW

Nowością pontyfikatu Jana Pawła II było regularne zwoływanie kontynentalnych Synodów Biskupów. W sumie Jan Paweł II zwołał siedem Synodów Specjalnych w latach 1991-1999.

1. I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy (1991)

Pierwsze takie zgromadzenie Synodu Biskupów, tj. I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy, miało miejsce w dniach 28 listopada – 14 grudnia 1991 r. i zgromadziło 137 ojców synodalnych, a za swój temat przewodni miało słowa: „Jesteśmy świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił”⁴⁶

⁴¹ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 1, dz. cyt., s. 2281. Por. także G. Caprile, *Il Sinodo Straordinario 1985. Seconda Assemblea Generale Straordinaria (24 novembre – 8 dicembre 1985)*, Roma 1986; AA. VV., *Synode Extraordinaire. Célébration de Vatican II*, Paris 1986.

⁴² *Synodus Episcoporum, Ecclesia sub verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi*, E Civitate Vaticana 1985.

⁴³ *Synodus Episcoporum, Nuntius „Nos, episcopi” ad christifideles de Concilio Vaticano II ut donum Dei pro Ecclesia et mundo*, w: *Enchiridion Vaticanum*, t. 9, s. 1728-1737.

⁴⁴ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 1, dz. cyt., s. 2281.

⁴⁵ Por. Ioannes Paulus II, *In Petriana basilica ad eos qui in Romana Curia ministerium suum implant coram admissos*, w: AAS 79 (1987) 195n., nr 7.

⁴⁶ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 2, dz. cyt., s. 3295. Por. także G. Caprile, *Sinodo dei Vescovi 1991. Assemblea Speciale per l'Europa (28 novembre – 14 dicembre 1991)*, Roma 1992.

Tenże Synod Biskupów, który był odpowiedzią Kościoła na współczesne znaki czasu, w szczególności na zmiany społeczno-polityczne na kontynencie europejskim, został zapowiedziany przez papieża Jana Pawła II dnia 22 kwietnia 1990 r., nie został poprzedzony wydaniem ani przedsynodalnych Podstaw założeniowych ani *Instrumentum laboris*, ale tylko zostały opublikowane *Itinerarium* (31 marzec 1991)⁴⁷ oraz *Summarium* (22 listopad 1991)⁴⁸ Ponadto papież Jan Paweł II w związku ze zbliżającym się Synodem wystosował do biskupów europejskich dwa listy, pierwszy z Fatimy dnia 13 maja 1991 r.⁴⁹, oraz drugi z dnia 31 maja 1991 r. na temat relacji między katolikami wschodnimi a prawosławnymi w Europie⁵⁰ Synod Biskupów dla Europy zakończył się opublikowaniem przez ojców synodalnych deklaracji *Les fidèles* dnia 8 grudnia 1991 r., która została skierowana do wszystkich odpowiedzialnych za kontynent europejski⁵¹

2. I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Afryki (1994)

I Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Afryki (10 kwietnia – 8 maja 1994) na temat „Kościoł w Afryce oraz jego misja ewangelizacyjna w obliczu roku 2000: «Będziecie moimi świadkami (Dz 1,8)»”, zgromadził 242 ojców synodalnych⁵² Przed tym Synodem Biskupów zostały opublikowane dnia 24 czerwca 1990 r. Podstawy założeniowe *Le 6 janvier 1989*⁵³, a dnia 9 lutego 1993 r. *Instrumentum laboris* „*Par l'annonce inattendue*”⁵⁴ Synod ten wystosował swoje już zwyczajowe przesłanie *Like Mary Magdalene* (6 maja 1994)⁵⁵, a papież Jan Paweł II wydał posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in Africa* (14 września 1995)⁵⁶, która została podpisana

⁴⁷ Synodus Episcoporum, *Itinerarium. Ut testes simus Christi qui nos liberavit*, E Civitate Vaticana 1991.

⁴⁸ Synodus Episcoporum, *Summarium. Ut testes simus Christi qui nos liberavit*, E Civitate Vaticana 1991.

⁴⁹ *Lettera di Giovanni Paolo II „Dal santuario di Fatima” ai vescovi europei circa la preparazione del sinodo per l'Europa*, w: *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 2, dz. cyt., s. 3324-3326.

⁵⁰ Ioannes Paulus II, *Universis Europae episcopis missus*, w: AAS 84 (1992) 163-168.

⁵¹ Synodus Episcoporum, *Nuntius ad rerum publicarum moderatores*, E Civitate Vaticana 1991.

⁵² Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 2, dz. cyt., s. 3529.

⁵³ Synode des évêques, *L'Eglise en Afrique et sa mission évangélistrice vers l'an 2000: „Vous serez mes témoins” (Ac 1,8)*. *Lineamenta*, Cité du Vatican 1990.

⁵⁴ Synode des évêques, *L'Eglise en Afrique et sa mission évangélistrice vers l'an 2000: „Vous serez mes témoins” (Ac 1,8)*. *Instrumentum laboris*, Cité du Vatican 1993.

⁵⁵ Synodus Episcoporum, *The Church in Africa and her Enchiridion Vaticanumangelizing Mission towards the Year 2000: „You shall be my witnesses” (Acts 1:8)*. – *L'Eglise en Afrique et sa mission évangélistrice vers l'an 2000: „Vous serez mes témoins” (Ac 1,8)*. – *A Igreja em África e a sua missão Enchiridion Vaticanumangelizadora rumo ao ano 2000: „Vós sereis minhas testemunhas” (Act 1,8)*. *Nuntius*, E Civitate Vaticana 1994.

⁵⁶ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica postsynodalis „Ecclesia in Africa”*, w: AAS 88 (1996) 5-82.

podczas synodalnej wizyty Jana Pawła II w Afryce w dniach od 14 do 20 września 1995 r., która jednocześnie była fazą tego Specjalnego Synodu dla Afryki, początkując w ten sposób nową tradycję związaną z kontynentalnymi Synodami Biskupów, w szczególności z jego konkluzjami zawartymi w dokumencie Biskupa Rzymskiego⁵⁷

3. Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Libanu (1995)

W dniach 26 listopada – 14 grudnia 1995 r. odbył się Specjalny Synod Biskupów dla Libanu, w którym wzięło udział 69 ojców synodalnych. Rozważali wspólnie następujący temat: „Chrystus jest naszą nadzieją: odnowieni przez Jego Ducha, solidarnie dajemy świadectwo Jego miłości”⁵⁸ Także i ten partykularny Synod Biskupów, przypominający wcześniejszy Synod Holenderski, poprzedziło opublikowanie przez Sekretariat Generalny Synodu Biskupów Podstaw założeniowych (dnia 13 marca 1993)⁵⁹ oraz *Instrumentum laboris* (dnia 1 września 1995)⁶⁰ Również ojcowie tego Synodu Biskupów zwrócili się ze swoim przesłaniem (*Message final Au moment où s'achève de l'assemblée spéciale pour le Liban du Synode des évêques*) z dnia 14 grudnia 1995 r., które zostało przyjęte dnia 12 grudnia 1995 r. na jedenastej Kongregacji Generalnej Specjalnego Synodu Biskupów dla Libanu⁶¹ Podczas swojej wizyty w Libanie, dnia 10 maja 1997 r. w Bejrucie, papież Jan Paweł II – w czasie libańskiego etapu tego Specjalnego Synodu Biskupów – opublikował postsynodalną adhortację apostolską *Une espérance nouvelle*⁶², która sukcesywnie została przetłumaczona w 1998 r. przez patriarchów oraz biskupów Libanu na język arabski⁶³

4. Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Ameryki (1997)

Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Ameryki, które zgromadziło 233 ojców synodalnych, odbyło się w dniach 16 listopada – 12 grudnia 1997 r. na temat „Spotkanie z żywym Jezusem Chrystusem: drogą do nawrócenia, wspólnoty oraz solidarności w Ameryce”⁶⁴ W perspektywie tego Synodu Biskupów zostały najpierw opublikowane Podstawy założeniowe dnia 3

⁵⁷ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 2, dz. cyt., s. 3529.

⁵⁸ Por. tamże, s. 4573.

⁵⁹ Synode des évêques, *Le Christ est notre espérance: renouvelés par son Esprit, solidaires, nous témoignons de son amour. Lineamenta*, Cité du Vatican 1993.

⁶⁰ Synode des évêques, *Le Christ est notre espérance: renouvelés par son Esprit, solidaires, nous témoignons de son amour. Instrumentum laboris*, Cité du Vatican 1995.

⁶¹ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 2, dz. cyt., s. 4914.

⁶² Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica post Synodum pro Libano „Une espérance nouvelle pour le Liban”*, w: AAS 89 (1997) 313-416.

⁶³ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 2, dz. cyt., s. 4573.

⁶⁴ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 3, dz. cyt., s. 5153.

września 1996 r.⁶⁵ oraz sukcesywnie dnia 10 września 1997 r. zostało opublikowane *Instrumentum laboris*⁶⁶ Na zakończenie tego Specjalnego Synodu Biskupów dla Ameryki zostało opublikowane jego przesłanie (*Final Message At the threshold of the Special Assembly for America of the Synod of Bishops*) do Ludu Bożego⁶⁷ Z kolei papież Jan Paweł II w czasie swojej podróży apostolskiej do Meksyku, podczas pozarzymkiego etapu tego Specjalnego Synodu Biskupów⁶⁸, opublikował dnia 22 stycznia 1999 r. swoją posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in America*⁶⁹

5. Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Azji (1998)

W dniach 19 kwietnia – 14 maja 1998 r. miał miejsce Synod Specjalny dla Azji, w którym uczestniczyło 191 ojców synodalnych, pogłębiając temat: „Jezus Chrystus Zbawiciel oraz Jego misja miłości oraz służby w Azji: «Ja przyszedłem, aby mieli życie i mieli je w obfitości» (J 10,10)”⁷⁰ Synod został poprzedzony opublikowaniem Podstaw założeniowych w dniu 3 września 1996 r.⁷¹ oraz sukcesywnie zostało opublikowane *Instrumentum laboris* 13 lutego 1998 r.⁷² Na zakończenie tego Synodu Biskupów, zgodnie z wypracowaną tradycją synodalną, zostało opublikowane przesłanie do Ludu Bożego⁷³. Z kolei w czasie swojej wizyty w Indiach, dnia 6 listopada 1999 r., papież Jan Paweł II podpisał posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in Asia*⁷⁴

6. Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Oceanii (1998)

Specjalny Synod Biskupów dla Oceanii (22 listopada – 12 grudnia 1998 r.) obradował na temat: „Jezus Chrystus: kroczyć Jego drogą, głosić Jego prawdę, żyć Jego życiem: wezwanie dla ludów Oceanii”; uczestniczyło w nim

⁶⁵ *Sínodo de los obispos, Encuentro con Jesucristo vivo, camino para la conversión, la comunión y la solidaridad en América. Lineamenta*, Ciudad del Vaticano 1996.

⁶⁶ General Secretariat of the Synod of Bishops, *Encounter with the Living Jesus Christ: The Way to Conversion. Communion and Solidarity in America. Instrumentum laboris for America of the Synod of Bishops*, Vatican City State 1997.

⁶⁷ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 3, dz. cyt., s. 5176.

⁶⁸ Por. tamże, s. 5153.

⁶⁹ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica postsynodalis „La Iglesia en América”*, w: AAS 91 (1999) 737-815.

⁷⁰ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 3, dz. cyt., s. 5557.

⁷¹ General Secretariat of the Synod of Bishops, *Synod of Bishops. Special Assembly for Asia, „Jesus Christ the Saviour and His Mission of Love and Service in Asia”*. „That They May Have Life, and Have It Abundantly” (Jn 10:10). *Lineamenta*, Vatican City 1996.

⁷² Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 3, dz. cyt., s. 5670.

⁷³ Synod of Bishops, *Jesus Christ the Saviour and His Mission of Love and Service in Asia: „That They May Have Life, and Have It Abundantly” (Jn 10:10)*. *Nuntius*, E Civitate Vaticana 1998.

⁷⁴ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica post Synodum pro Asia „The Church in Asia”*, w: AAS 92 (2000) 449-528.

117 ojców synodalnych⁷⁵ Podczas przygotowań do tego Synodu Biskupów zostały opublikowane Podstawy założeniowe dnia 25 maja 1997 r.⁷⁶ oraz *Instrumentum laboris* dnia 2 września 1998 r.⁷⁷ Ojcowie synodalni dnia 10 grudnia 1998 r. wystosowali swoje przesłanie⁷⁸, natomiast dnia 14 grudnia została opublikowana deklaracja *Continuing the positive practice*, niektórych Kongregacji Kurii Rzymskiej oraz przedstawiciele biskupów australijskich⁷⁹ Charakterystyczną cechą tego Specjalnego Synodu Biskupów był fakt, że uczestniczyli w nim wszyscy biskupi tego rejonu świata z „urzędu”, którzy równocześnie w tym czasie odbyli swoją wizytę *ad limina*⁸⁰ Dnia 22 listopada 2001 r. papież Jan Paweł II podpisał posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in Oceania*⁸¹

7. II Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy (1999)

II Zebranie Specjalne Synodu Biskupów dla Europy w dniach od 1 do 23 października 1999 r. zgromadziło 117 ojców synodalnych, którzy rozważali temat: „Jezus Chrystus, żyjący w swoim Kościele, źródłem nadziei dla Europy”⁸² Także w perspektywie tego Synodu zostały przygotowane i opublikowane Podstawy założeniowe (dnia 16 marca 1998)⁸³ oraz *Instrumentum laboris* (dnia 21 czerwca 1999)⁸⁴ Ojcowie II Zebrania Specjalnego Synodu Biskupów dla Europy dnia 21 października 1999 r. opublikowali swoje przesłanie do mieszkańców Europy (*Message to the People of Europe „May the God of life” of the Second Special Assembly for Europe*)⁸⁵ Z kolei papież Jan Paweł II podpisał 28 czerwca 2003 r. posynodalną adhortację apostolską *Ecclesia in Europa*⁸⁶

⁷⁵ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 3, dz. cyt., s. 5981.

⁷⁶ General Secretariat of the Synod of Bishops, *Jesus Christ and the Peoples of Oceania: Walking His Way, Telling His Truth, Living His Life. Lineamenta*, Vatican City 1997.

⁷⁷ General Secretariat of the Synod of Bishops, *Jesus Christ and the Peoples of Oceania: Walking His Way, Telling His Truth, Living His Life. Instrumentum laboris*, Vatican City 1998.

⁷⁸ Synodus Episcoporum, *Jesus Christ and the Peoples of Oceania: Walking His Way, Telling His Truth, Living His Life. Nuntius*, E Civitate Vaticana 1998.

⁷⁹ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 3, dz. cyt., s. 6282.

⁸⁰ Por. tamże, s. 5981.

⁸¹ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica postsynodalis „Ecclesia in Oceania”*, w: AAS 94 (2002) 361-428.

⁸² Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 3, dz. cyt., s. 6373.

⁸³ Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, *Sinodo dei Vescovi. II Assemblea speciale per Europa*, „Gesù Cristo, vivente nella sua Chiesa, sorgente di speranza per l'Europa” *Lineamenta*, Città del Vaticano 1998.

⁸⁴ Segreteria Generale del Sinodo dei Vescovi, *Sinodo dei Vescovi. II Assemblea speciale per Europa*, „Gesù Cristo, vivente nella sua Chiesa, sorgente di speranza per l'Europa” *Instrumentum laboris*, Città del Vaticano 1999.

⁸⁵ Por. *Enchiridion del Sinodo dei Vescovi*, t. 3, dz. cyt., s. 6624.

⁸⁶ Ioannes Paulus II, *Adhortatio apostolica post-synodalis „La Chiesa in Europa”*, w: AAS 95 (2003) 649-719.

ZAKOŃCZNIE

Dokonana prezentacja wskazuje, że problematyka Synodów Biskupów zwołanych przez papieża Jana Pawła II była bogata i dotyczyła różnych dziedzin życia oraz funkcjonowania Kościoła po Soborze Watykańskim II. Ponadto poszczególne zgromadzenia Synodu Biskupów są związane z konkretnymi propozycjami, które sukcesywnie były realizowane przez Biskupa Rzymskiego, o czym jasno pisze Jan Paweł II w posynodalnej adhortacji apostolskiej *Pastores gregis*⁸⁷. Warto także wskazać nieco szerzej i dodać, że o tych bogatych oraz różnorodnych owocach dotychczasowych Synodów Biskupów dla Kościoła, Sekretarz Generalny Synodu Biskupów abp N. Eterović w czasie Synodu Biskupów w 2005 r. powiedział: „Rezultatem doświadczenia synodalnego pozostaje między innymi osiem posynodalnych adhortacji apostolskich: *Evangelii nuntiandi*, *Catechesi tradendae*, *Familiaris consortio*, *Reconciliatio et paenitentia*, *Christifideles laici*, *Pastores dabo vobis*, *Vita consecrata* oraz *Pastores gregis*. Wypada sukcesywnie wspomnieć sześć posynodalnych adhortacji apostolskich zebrań specjalnych Synodu Biskupów: *Ecclesia in Africa*, *Una speranza nuova per il Libano*, *Ecclesia in America*, *Ecclesia in Asia*, *Ecclesia in Oceania*, *Ecclesia in Europa*. Wymienione dokumenty miały duży wpływ na życie Kościoła katolickiego. Ponadto trzeba przypomnieć liczne propozycje przedstawione przez Synod Biskupów, przyjęte przez Biskupa Rzymskiego dla dobra Kościoła powszechnego, które zaowocowały utworzeniem Międzynarodowej Komisji Teologicznej; konsensem, co do zasad, które miały być zachowane w przygotowaniu nowego *Kodeksu Prawa Kanonicznego*; przygotowaniem *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, *Kartą praw rodziny*, *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, uaktualnieniem dyrektorium na temat pasterskiej posługi biskupów. Ponadto Synody Biskupów dawały wskazówki na temat reformy liturgicznej, odnowienia formacji w seminariach duchownych, współpracy między Stolicą Apostolską a Konferencjami Biskupów, jak również na temat różnych problemów duszpasterskich”⁸⁸.

Niewątpliwie dokładne studium tychże dokumentów, które zostały zaproponowane przez Synod Biskupów, jak i sama dyskusja podczas odbytych zgromadzeń Synodu Biskupów, wskazałyby jeszcze bardziej obszary tego odzwierciedlania się instytucji Synodu Biskupów na codzienną rzeczywistość Kościoła po Soborze Watykańskim II. Stąd też rola tej instytucji dla funkcjonowania Kościoła pozostaje znacząca, w czym niewątpliwie bardzo znaczącą rolę odegrał papież Jan Paweł II.

⁸⁷ „Sicut Decessor Noster Paulus VI veneratae memoriae, ex consiliis sentiisique, a synodalibus Patribus manifestatis, etiam Nos fructum cepimus, quae Nos in documentum comparandum rettulimus, quod Synodi effectus complectitur”. PG, nr 58.

⁸⁸ N. Eterović, *Sinodo dei Vescovi: espressione privilegiata della comunione episcopale*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia 1965-2005*, red. tenze, Città del Vaticano 2005, s. 25.

Spojrzenie na aspekt formalny dotychczasowych Synodów Biskupów wyraźnie wskazuje na charakter doradczy instytucji, który najpełniej wyraża się we wspólnym przyjmowaniu przez ojców synodalnych końcowych propozycji zgromadzenia (*Propositiones*), przedstawianych sukcesywnie Biskupowi Rzymskiemu. Jak bardzo wyraźnie zaznaczył Jan Paweł II, dla niego samego oraz dla papieża Pawła VI pozostawały one ważnym elementem doktrynalnym w przygotowywanych dokumentach, które zbierały rezultaty pracy synodalnej i właśnie dlatego dokumenty te były określane jako *posynodalne* (*quodque ideo „post-synodale” appellare placet*)⁸⁹ Należy także podkreślić, że tak wypracowany dokument posiada z jednej strony autorytet moralny kompetentnego zgromadzenia synodalnego, a z drugiej autorytet prawny oraz moralnie zobowiązujący cały Kościół i tworzący jego Magisterium (*ex munere petrino Summi Pontificis adprobantis*)⁹⁰ Warto także zauważyć, że kontynentalne Synody Biskupów, które odbywały się w Watykanie, sukcesywnie „opuściły mury” Watykanu w związku z powstałą, nową i stałą praktyką papieża Jana Pawła II, który posynodalne adhortacje apostolskie dotyczące różnych kontynentów podpisywał podczas swoich wizyt apostolskich. Dlatego trzeba podkreślić, że również i przez ten element, który związany jest z uroczystym przekazaniem papieskich konkluzji synodalnych Kościołom partykularnie nimi zainteresowanym, Synod Biskupów stał się instytucją praktyczną, dynamiczną, kształtującą Kościół w jego wielu aspektach⁹¹ Z kolei należy także wskazać, że ogólnokościelnego charakteru instytucji nadaje fakt, że Synod Biskupów posiada swoją siedzibę właśnie w Rzymie⁹²

Do tych wskazanych elementów formalnych trzeba koniecznie dołączyć osobiste doświadczenie wynoszone przez Biskupów Rzymu z każdego Synodu Biskupów, a powstałe z synodalnego spotkania z biskupami, którzy z kolei wracając do swoich Kościołów partykularnych, nieśli także ze sobą takie ubogacenie synodalne, tak w obszarze doktrynalnym, jak i duszpasterskim⁹³

⁸⁹ PG, nr 58.

⁹⁰ P Erdö, *Aspetti giuridici del Sinodo dei Vescovi*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia 1965-2005*, dz. cyt., s. 52n.

⁹¹ J. Tomko, *Aspetti teologici del Sinodo dei Vescovi. Dottrina e dinamismo*, w: *Il Sinodo dei Vescovi. 40 anni di storia 1965-2005*, dz. cyt., s. 30.

⁹² F D’Ostilio, *Prontuario del Codice di Diritto Canonico. Tavole sinottiche*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1995, s. 191.

⁹³ Por. S. Gądecki, „Słowo Boże w życiu i misji Kościoła” *Refleksje na kanwie XII Generalnego Zgromadzenia Zwyczajnego Synodu Biskupów w Rzymie (5-26 październik 2008 r.)*, „Currenda” 1 (2009), s. 133-146.

SINODI DEI VESCOVI DI GIOVANNI PAOLO II

R i a s s u n t o

Dopo aver terminato il Concilio Vaticano II, il Sinodo dei Vescovi rimane un'istituzione che, avendo le radici nel Concilio, forma l'immagine della Chiesa dopo il Concilio. Perciò uno dei più significativi contributi del Concilio Vaticano II alla struttura organizzativa e al sistema amministrativo della Chiesa è indubbiamente proprio il Sinodo dei Vescovi, ciò viene confermato dal periodo post-conciliare insieme alle riunioni di questa istituzione che sono state già ventitre. Contemporaneamente il Sinodo dei Vescovi ha svolto e svolge ancora un importante ruolo anche durante i pontificati dei papi post-conciliari, in particolare negli anni del lungo pontificato di Giovanni Paolo II (1978-2005), anche il pontificato attuale dimostra che il papa Benedetto XVI dà molta importanza a questa istituzione convocando regolarmente il Sinodo dei Vescovi. L'influsso del papa Giovanni Paolo II sul formarsi della stessa istituzione del Sinodo dei Vescovi – ciò costituirà un elemento particolare – perchè si può ammettere che è stato un papa non soltanto post-conciliare ma anche sinodale, che nel suo cuore conservava in modo particolare il Sinodo dei Vescovi, allo sviluppo del quale ha contribuito notevolmente.

Parole chiavi:

Giovanni Paolo II, Sinodo dei Vescovi, post-sinodale esortazione apostolica, ruolo d'istituzione